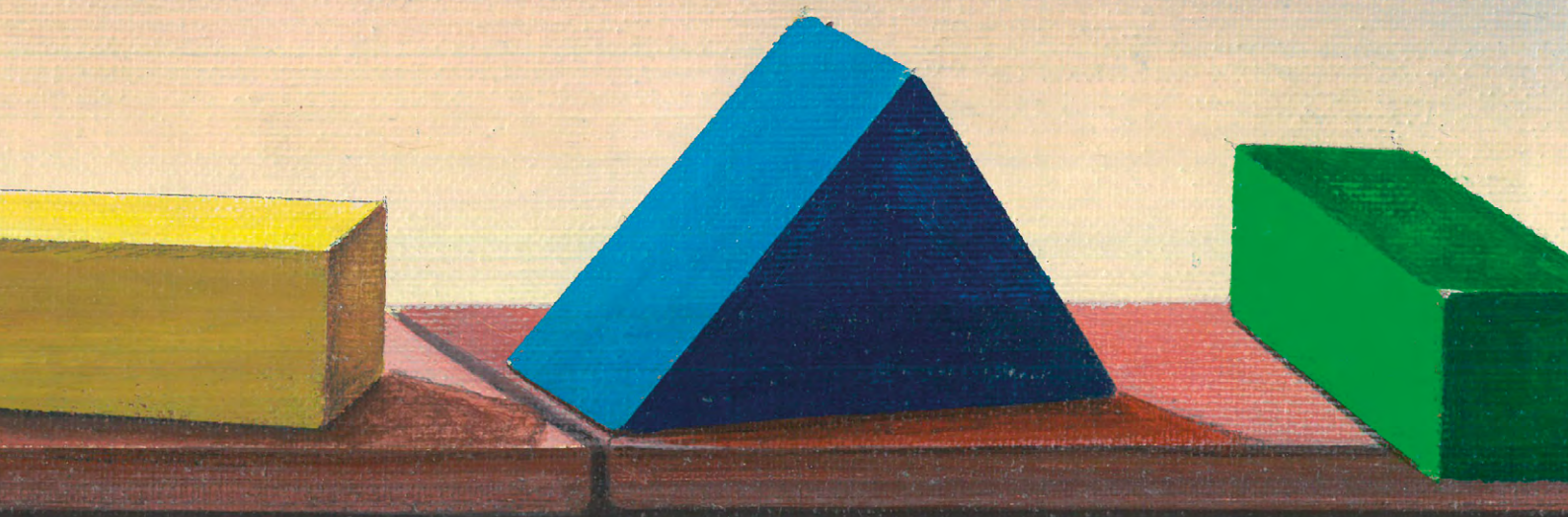

Q 45

alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions

carpeta

Política, pedagogies i ciutadania emancipada

Xavier Besalú • 5

Els relats de la història com a motiu de conversa educativa

Judit Soler i Eulàlia Collelldemont • 15

Alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions: la dimensió econòmica

Mireia Claverol i Ferran Polo • 21

La paradoxa del confinament i el teixit de xarxes

Mijo Miquel Bartual • 31

contínua

Educació d'adults: democràcia, ciutadania i emancipació

Licínio C. Lima • 43

persones, territoris i experiències

Algunes experiències viscudes d'allò anomenat educació/alfabetització política

Sebas Parra i Miquel Blanch • 55

La Troca com a projecte emancipador. La seva gènesi

Escola Comunitària de Formació Permanent la Troca • 68

Ciutadania activa al CEPA Son Canals (Palma, Mallorca)

Maria Magdalena Balle Garcia • 77

El desenvolupament local com a procés educatiu: la intervenció de l'associació IN LOCO en la Serra de Caldeirão

Maria Priscilla Soares i Alberto Melo • 86

Emancipació feminista a l'Institut Bitàcola

Maria Ballbé Martínez i C. Xavier Molina Avalos • 107

investigació

Barreres d'accés a l'educació secundària post-obligatòria a Barcelona.

Oferta, experiències escolars i orientació

Judith Jacovkis, Alejandro Montes i Aina Tarabini • 115

arxiu

dialògica

La Repartidora: sabers comuns a través dels llibres

Jordi G. Miravet • 127

fotografia • 135

llibres

La represa del moviment Freinet valencià

Consol Aguilar Ródenas • 137

La força del coneixement

Xavier Besalú • 142

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Emancipació feminista a l'Institut Bitàcola

*Maria Ballbé Martínez, professora de secundària i doctora en educació
C. Xavier Molina Avalos, mestre i professor de secundària*

Introducció

La repercussió del 8 de març de 2020 va evidenciar la necessitat de formar-nos en la coeducació. L'ascens de la ultradreta arreu del món, i el seu rebuig cap a l'univers femení, posa en perill els drets fonamentals i qüestiona el dret a manifestar-se per un món sense violència ni discriminació cap a les dones.

La desigualtat de gènere és un problema social i, per comprendre'l, cal formar una ciutadania crítica, participativa i activa. Una ciutadania que detecti, denunciï i reverteixi l'absència femenina en els llocs de poder i de presa de decisions, en l'espai públic, en el relat social i en un llarg etcètera. Tal com s'indica en el cinquè objectiu de desenvolupament sostenible (ODS, Agenda 2030): *Aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i nenes*, ha de ser una de les nostres prioritats. Per tal d'aconseguir aquesta fita cal començar per l'entorn més proper de l'alumne/a. En aquest cas, la mateixa escola/institut és un bon punt de partida.

L'Institut Bitàcola

L'experiència didàctica que presentem s'ubica a l'Institut Bitàcola de Barberà del Vallès (Catalunya). El nostre centre compta amb dues línies i imparteix l'ESO. Compartim edifici amb l'escola de primària Elisa Badia i terreny amb l'escola bressol La Rondalla. Ens definim, doncs, com un centre de secundària que forma part d'una zona educativa amb vocació de servei educatiu públic de qualitat, en la franja 1-16 anys, tal com indica el nostre lema: *"Si anem juntes, anem més lluny"*.

Un dels objectius del nostre model organitzatiu i curricular és generar espais on l'alumnat estableixi relacions saludables. Un bon clima de centre ajuda a proporcionar sensacions grates, agradables i positives respecte a l'entorn, així com també d'un/a mateix/a (Palau i Ballbé, 2019). Aquest fet és rellevant en l'adolescència, període vital clau en la construcció de la identitat, on els rols i els estereotips de gènere hi juguen un paper fonamental.

En cursos anteriors vàrem detectar discursos i actituds masclistes per part de l'alumnat que trencaven amb el clima saludable desitjat. Després de tractar les situacions generades a l'aula, i ser conscients de la magnitud del problema, vam buscar estratègies externes per a revertir aquest discurs i canviar les accions que el perpetuen. Vàrem fer la primera passa per despertar la consciència a gran part de l'alumnat, però no hi havia prou, calia revisar el desplaçament curricular des d'una perspectiva de gènere.

¹ Enguany, donat al context de pandèmia, cada grup bombolla ha realitzat un EX diferenciat sense barrejar nivells ni grups-classe.

L'Espai en xarxa: Feminisme al Bitàcola

La nostra comunitat educativa entén el currículum com un univers al voltant de les competències, que esdevenen els objectius d'aprenentatge de final d'etapa de l'ESO. Per tant, dividim el currículum en Espais d'aprenentatge (Espai globalitzat, Espai en xarxa, Espai creatiu, Espai d'experts i Espai tutorial) i Àmbits (Àmbit lingüístic, Àmbit matemàtic, Anglès i Francès). Els primers són aquells en què es potencia l'aprenentatge globalitzat i els segons són els espais dedicats a treballar les competències de caire més instrumental. En tots els Espais i Àmbits es treballen les competències transversals.

L'Espai en xarxa (EX) són projectes al servei de l'entorn per educar una ciutadania compromesa, participativa i amb sentiment de pertinença i per fer els aprenentatges més significatius i profunds. L'alumnat de 2n i 3r d'ESO en grups internivells cursa dos EX cada curs¹. Dues vegades al curs pot triar entre una oferta de sis EX. La programació dels EX es basen en els ODS de l'Agenda 2030.

En l'Espai en xarxa els nois i les noies prenen el protagonisme del seu propi aprenentatge a través de la realització d'un encàrrec d'una entitat interna o externa. La responsabilitat que generen aquests encàrrecs fa que l'alumnat assumeixi més participació a la comunitat educativa a la qual pertanyen i, alhora, que s'impliqui més profundament en el seu procés educatiu (Ballbé i Molina, 2020).

Així doncs, ens va semblar adient programar un espai curricular per combatre i transformar els discursos i les actituds masclistes detectades. D'aquí neix l'EX Feminisme al Bitàcola. Un aprenentatge servei que parteix d'una necessitat del propi centre: reflexionar sobre els discursos i les actituds masclistes viscudes i fer una revisió del centre en clau de perspectiva de gènere (GREDICS i Escola de Cultura de la Pau, 2020). Els encàrrecs als que havia de fer front l'alumnat eren els següents: 1) Fer un anàlisi de l'Institut Bitàcola en clau de perspectiva de gènere i 2) Organitzar la celebració del Dia de la dona a l'Institut Bitàcola.

La primera acció social: #esviolènciamasclista

En una primera fase d'introducció als encàrrecs ens va semblar oportú participar en el XVI Fòrum Jove contra les violències de gènere de la Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere amb l'objectiu de: 1) Visibilitzar dones i col·lectius que sovint no es veuen i sobreviuen en situació d'exclusió; 2) Visibilitzar l'impacte del covid19 en aquests

grups de persones i la situació de pobresa generada arrel de la pandèmia, com les xarxes de suport per pal·liar els efectes; i, 3) Visibilitzar les dones, essencials per a la vida com també les estratègies de suport, recolzament, sororitat i ajuda mútua.

Després de participar en aquest fòrum, l'alumnat va decidir fer una acció social amb motiu del Dia internacional contra la violència masclista (25 de novembre, 25N). L'objectiu d'aquesta acció era provocar un impacte visual que fes reflexionar la resta de l'alumnat i del professorat a l'arribar a l'institut el mateix 25N. El grup va decidir encartellar tot el centre per tal de denunciar pràctiques masclistes. Per a fer-ho, van dissenyar els cartells a partir de cites masclistes amb el #esviolènciamasclista, els van pintar i, finalment, el dia abans de la data assenyalada, es van quedar al centre allargant la seva jornada lectiva per tal de sorprendre la resta de companys i companyes l'endemà.

La seva implicació no es va quedar només aquí, sinó que conjuntament amb l'Escola-Institut Can Llobet del mateix municipi, vàrem anar a llegir el manifest femi-

La seva implicació no es va quedar només aquí, sinó que conjuntament amb l'Escola-Institut Can Llobet del mateix municipi, vàrem anar a llegir el manifest femi-

nista institucional a l'Ajuntament de Barberà del Vallès. La Júlia Alharilla Talavera i l'Anna González Parés, delegades del grup-classe, varen ser les representants de l'institut Bitàcola.

Primer encàrrec: anàlisi feminista del centre

El primer encàrrec de l'EX Feminisme al Bitàcola consisteix en analitzar en clau de perspectiva de gènere el nostre centre. Un treball de recerca necessari per a poder constituir una comissió coeducativa de treball permanent a l'institut.

Per resoldre aquest encàrrec va ser necessari establir quatre equips cooperatius. Un primer equip es va encarregar d'analitzar les persones vinculades a l'Institut Bitàcola en clau de gènere. Fent una recollida de dades amb el nombre total, el nombre d'homes i el nombre de dones de: l'alumnat, el professorat, el PAS, les vetlladores i el personal de menjador. A més a més, es pretenia analitzar els càrrecs de responsabilitat, tant de l'alumnat com del professorat. Alguns titulars de les dades recollides serien els següents: 1) La majoria de tasques dirigides a la cura, la neteja i l'assistència a l'alumnat estan pràcticament representades per dones, 2) La coordinació informàtica dels quatre nivells és realitzada únicament per homes i 3) El professorat de llengües pràcticament són tot dones, mentre que el professorat de ciències experimentals i socials són pràcticament tot homes. D'altra banda, també es va observar un agrupament coeducatiu en tots els grups-classe de l'institut, una paritat en la resta d'àmbits així com en els càrrecs de l'equip directiu i de coordinació de nivells.

El segon equip tenia com a objectiu analitzar l'ús del llenguatge inclusiu del nostre centre. Exposant si se'n fa un ús o no del llenguatge inclusiu i redactant observacions. Aquest equip cooperatiu va analitzar la redacció del PEC, els canals de difusió del centre (pàgina web i xarxes socials), la plataforma educativa utilitzada (moodle), la senyalització dels espais i el projecte lingüístic. En tots ells predomina un llenguatge inclusiu i no sexista, malgrat haver detectat alguna expressió no inclusiva.

El tercer equip s'encarregà de descriure, analitzar i interpretar l'ús dels espais de l'Institut Bitàcola en perspectiva de gènere a classe, al pati, al poliesportiu, a les àgores, etc. Pel que fa als agrupaments dins l'aula, tots els equips cooperatius estan dissenyats de manera coeducativa i respectant els estils i ritmes d'aprenentatge. Mentre que al temps d'esbarjo, tot i l'esforç per part del professorat d'oferir a l'alumnat oportunitats d'oci diversificades, als patis CoEducActius, trobem que la participació i l'ús de l'espai central dels patis pertany encara a l'alumnat masculí.

Finalment, el quart equip s'encarregava d'indagar les accions feministes realitzades pel Bitàcola tot responent si: 1) Hi ha una persona designada per impulsar accions en matèria de coeducació?; 2) Hi ha una comissió de coeducació?; 3) Hi participen representants de tota la comunitat educativa? i 4) Es desenvolupa un projecte educatiu? Aquest equip va arribar a la conclusió que calia constituir una Assemblea

Feminista que dinamitzés tres moments clau del curs per tal de conscienciar la comunitat educativa del Bitàcola: 1) El Dia internacional contra la violència masclista (25 de novembre), 2) El Dia de la Dona (8 de març) i 3) El Dia Internacional d'Acció per a la Salut de les Dones (28 de maig).

Algunes de les principals conclusions a que vam arribar després d'aquesta primera fase d'anàlisi van ser que, si bé per una banda existeixen ja bons exemples d'equitat i un equilibri a bona part dels àmbits del centre, per altra banda, encara hi ha tota una sèrie d'espais on es continuen reproduint i assumint rols i responsabilitats marcadades segons el gènere.

Segon encàrrec: La Celebració del Dia de la Dona a l'Institut Bitàcola

El segon encàrrec de l'EX Feminisme era celebrar el Dia de la Dona a l'Institut Bitàcola. Per tant, l'alumnat havia de dissenyar les activitats que havien de realitzar els seus companys i companyes de primer a quart d'ESO; organitzar i coordinar el professorat que les havia d'acompanyar; i, dinamitzar totes les activitats, especialment, aquelles que es realitzaven fora de l'aula.

Les activitats que es van realitzar per a la celebració del Dia de la Dona són les següents:

- **Feminisme al Bitàcola.** Aquesta activitat estava dividida en tres parts. Primer, l'alumnat va veure un vídeo que havia elaborat l'alumnat protagonista on explicaven totes les activitats que farien al llarg del dia. La segona part consistia en realitzar la

Clau	hores	data	(horario de la presentació de la proposta)
1. PERÍODE	10	25/11/2020	10:00-10:45
2. PERÍODE	10	25/11/2020	10:45-11:30
3. PERÍODE	10	25/11/2020	11:30-12:15
4. PERÍODE	10	25/11/2020	12:15-13:00
TOTAL	40	25/11/2020	

² Veure el vídeo Dia de la Dona a l'Institut Bitàcola (Curs 2020-2021): <https://youtu.be/AGDwhwDQkOI>

lectura del manifest del 8 de març. I, finalment, l'alumnat havia de veure un vídeo d'una noia que expressava frases que escolten les dones al llarg de la seva vida. Tot seguit, cada alumne/a havia de realitzar la rutina de pensament *Què veig, Què penso, Què em pregunto* en un Jambord per tal de recollir totes les impressions de l'alumnat del centre.

- **Muts i a la gàbia?** Per dur a terme aquesta activitat cada alumne/a va utilitzar una mascareta de color lila, retolador (negre i lila) i una cartolina (lila i negra). L'activitat consistia en fer un dibuix o escriure alguna frase reivindicativa a la mascareta. El dibuix o la frase havia d'estar relacionada amb el feminisme. Després, les mascaretes es van enganxar a les cartolines i cada alumne/a va posar el seu nom. Ara, totes les creacions artístiques estan exposades en els passadissos de l'institut.
- **Patis CoEducActius.** Al temps d'esbarjo, l'alumnat encarregat de dinamitzar la celebració estava repartit com a monitors i monitores de diferents tallers. L'objectiu era oferir un oci diversificat seguint la idea dels patis CoEducActius. El pavelló es va separar en quatre parts. Cadascuna per a un nivell d'ESO. Cada nivell disposava de sis tallers: 1) Taller lectura feminista, 2) Taller pinta ungles, 3) Taller maquillatge, 4) Taller jocs de taula, 5) Taller de polseres i 6) Taller Apunta't a l'Assemblea Feminista del Bitàcola.
- **Activa't pel feminisme.** Aquesta va ser l'activitat esportiva de la jornada. El pavelló estava dividit en tres parts. Els diferents nivells de l'ESO tenien una hora destinada al pavelló. El primer espai estava destinat a aprendre el ball de la cançó "*I tu, sols tu*" de Diluvi². El següent espai estava destinat al joc Feminisme/Masclisme. Aquest joc tenia la finalitat de desmuntar discursos d'odi cap a les dones. I, finalment, en el darrer espai, es realitzava el joc "*Dones rellevants*", la versió feminista del joc "roba cons".
- **Estereotips de gènere.** Aquesta activitat estava dividida en dues parts. En la primera part, cada grup-taula rebia una fitxa on hi havia una fotografia d'un nadó i el seu nom corresponent. L'alumnat havia de decidir com vesti-

ria, quines activitats extraescolars faria, etc. L'objectiu era treballar els estereotips i rols de gènere. Tot seguit, es finalitzava l'activitat amb la realització d'un kahoot sobre la reflexió feta a classe.

- **Cançons d'amor de...** En aquesta darrera activitat tota la classe havia d'escoltar deu cançons, suposadament d'amor. L'objectiu era analitzar en clau feminista la lletra de les cançons. Després d'escoltar-les totes havien de relacionar cada cançó amb un dels següents conceptes: autoestima, dependència, obsessió, possessió, gelosia, assetjament, estima, tendresa, control i autonomia.

En aquesta diada també vàrem fer la lectura del manifest a l'Ajuntament de Barberà. La Leyre Hernández Luque va ser l'encarregada de representar l'Institut Bitàcola en la lectura col·lectiva del manifest feminista institucional, llegit a la sala de plens de l'Ajuntament. Va ser la primera vegada que tots els centres de secundària de Barberà del Vallès vàrem fer un acte conjunt feminista. Creiem que és el primer pas per a poder fer xarxa i demostrar que Barberà del Vallès és una ciutat feminista.

L'Assemblea Feminista del Bitàcola i el Pacte Local per a la Coeducació

La celebració del Dia de la Dona va ser el catalitzador per constituir l'Assemblea Feminista del Bitàcola. A través del Taller *Apunta't a l'Assemblea Feminista del Bitàcola* dels patis CoEducActius de la jornada, l'alumnat interessat en la temàtica s'hi va adherir.

Taula 1 - Constitució de l'assemblea feminista de l'Institut Bitàcola

Curs 2020/2021	Noies	Nois	Respecte de la promoció (%)
1r d'ESO	16	6	22/60 (36,6%)
2n d'ESO	11	1	12/61 (19,6%)
3r d'ESO	3	3	4/62 (6,45%)
4t d'ESO	8	2	10/67 (14,9%)
TOTAL	38	10	48/250 (19,2%)

La finalitat d'aquesta Assemblea és empoderar l'alumnat, educar-lo en la participació per exercir la seva ciutadania (Associació de casals i Grups de Joves de Catalunya, 2020). Oferir als nois i noies de l'Institut Bitàcola un espai de reflexió i acció feminista que s'encarregui de fer una anàlisi del centre en clau feminista i dinamitzar

les tres dates assenyalades: 1) El Dia internacional contra la violència masclista (25 de novembre), 2) El Dia de la Dona (8 de març) i 3) El Dia Internacional d'Acció per a la Salut de les Dones (28 de maig).

A més a més, pretenem que aquest espai s'eixampli molt més enllà del propi institut. Volem fer xarxa amb les Assemblees feministes dels altres centres de secundària del municipi. És per aquest motiu que ens hem adherit com a centre al Pla Local de Coeducació de Barberà del Vallès, amb l'objectiu de fer de la nostra ciutat una ciutat Coeducadora.

Conclusions

L'alfabetització sociopolítica de l'alumnat és necessària per tal de comprendre el problema social rellevant que s'amaga darrera el masclisme i per donar resposta a les actituds i als discursos sexistes i discriminatoris existents en els centres escolars.

Després de reflexionar sobre aquesta experiència didàctica, estem convençudes que aquesta alfabetització no només ha de ser tractada en un espai curricular concret, sinó que ha de ser transversal, continuada en el temps i ha d'anar de la mà de l'alumnat.

L'alumnat ha de prendre consciència de la necessitat de la coeducació. S'ha d'implicar directament, tot detectant i denunciant discursos i actituds excloents i discriminatòries i reconstruint un relat social inclusiu. En definitiva, l'hem d'empoderar per a que actuï com a ciutadania crítica en pro de la justícia social.

Referències bibliogràfiques

- ASSOCIACIÓ DE CASALS I GRUPS DE JOVES DE CATALUNYA (2020). *Educar en participació. Una assignatura pendent. Llibre didàctic per al professorat i l'equip dinamitzador*. Barcelona: Associació de casals i Grups de Joves de Catalunya.
- BALLBÉ, M. i MOLINA, C. X. (2020). L'aprenentatge servei. *Perspectiva*, 412.
- BALLBÉ, M i PAGÈS, J. (2019). Temes controvertits. *Perspectiva Escolar*, 408.
- BALLBÉ, M. i PALAU, D. (2019). Com viure i convida al Bitàcola. *Perspectiva Escolar*, 404.
- MASSIP, Mariona; BARBEITO, Cécile; BARTOLOMÉ, Sònia; GONZÁLEZ-MONFORT, Neus; SANTISTEBAN, Antoni (2020). *Decàleg de criteris de justícia global per a la valoració i l'elaboració de materials curriculars de ciències socials*. Bellaterra: GREDICS-Escola de Cultura de Pau.

Revista semestral
primavera 2021 · Núm. 45
12 €

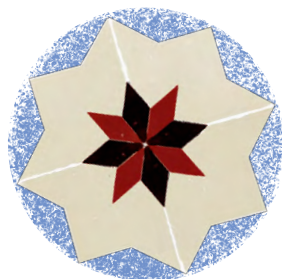
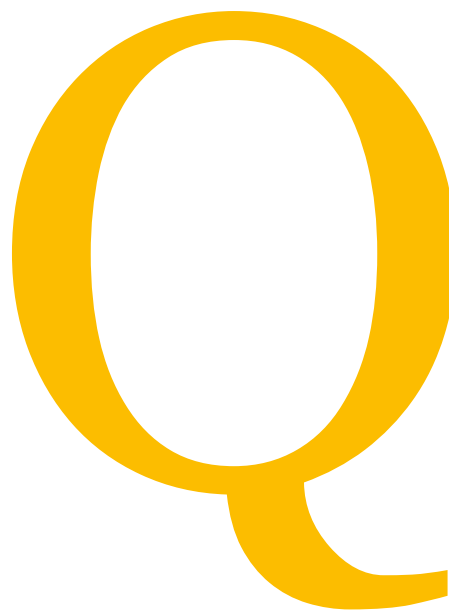

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

 Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFA FRANCESC BOSCH IMORATA

seminaris
estiu viu

